

Innhold

Tilkjennegivelse	7
Takksigelser	16
Forkortelser	19

DEL I

Overblikk

Kapittel 1 Innledning	23
1.1 En oversikt over emnet og dets aktualitet	23
1.2 De alminnelige omgjøringsgrunnene	26
1.3 Oppbygning, leseråd og annen veiledning til leseren	28
Kapittel 2 Nærmere om omgjøringsreglene og deres virkeområde	30
2.1 Innledende om omgjøringsbegrepet	30
2.1.1 Overordnet	30
2.1.2 Forholdet mellom omgjøring og revurdering, omgjøring og stadfestelse	30
2.1.3 Omgjøringsvedtaket som et korreksjonsverktøy	35
2.1.3.1 Identifikasjonsspørsmålet: Omgjøringsreglene forutsetter at det dreier seg om ett og samme rettsforhold	35
2.1.3.2 Særlig om avgjørelser truffet i medhold av ulike hjemmelsgrunnlag	36
2.1.3.3 Særlig om etterfølgende forhold	37
2.2 Omgjøringsreglenes plass i forvaltningsloven: Omgjøring i og utenfor klagesak	40
2.3 Sentrale premisser for omgjøringsreglenes virkeområde	45
2.3.1 Omgjøringsreglene gjelder for enkeltvedtak	45
2.3.2 Kriterier for analogisk anvendelse av omgjøringsreglene	56
2.4 Enkeltvedtaket som et normeringsinstrument: Normeringsaspektet	59

2.5	Omgjøringsreglene som verneredskap: Endelighetssynspunktet ..	63
2.6	Noen prosessuelle problemer	67
2.6.1	Forvaltningens generelle revurderingsplikt	67
2.6.1.1	Forholdet mellom revurderingsplikt og omgjøringsplikt	67
2.6.1.2	Revurderingsplikt dersom forvaltningen blir gjort kjent med at det kan foreligge omgjøringskompetanse	69
2.6.1.3	Revurderingsplikt dersom en svært inngripende avgjørelse iverksettes etter lang tid?	72
2.6.1.4	Rekkevidden av forvaltningens revurderingsplikt	73
2.6.2	Forholdet mellom nye søknader og omgjøringsbegjæringer	75
2.6.2.1	Den enkeltes rett til å få sine søknader behandlet i lys av omgjøringsreglene	75
2.6.2.2	Den forutgående avgjørelsens betydning	76
2.6.2.3	Særlig om nye faktiske anførsler og bevis	78
2.6.3	Omgjøringskompetansen til overordnet organ og klageinstansen	79
2.7	Viktige avgrensninger og vanskelige grensespørsmål	83
2.7.1	Tolknings synspunkter og andre grensetilfeller	83
2.7.2	Omgjøringsforbehold og avtalerettslige oppsigelsesklausuler	86
2.7.3	Straff, erstatning, administrative sanksjoner og andre reaksjonsformer	90
2.8	Sammenfatning	93
Kapittel 3 Rettskildebildet og min metodikk		94
3.1	Rettskildelærens grunnlag og rettsanvendelsens polycentri	94
3.1.1	En lovgiverlojal eller borgerlojal fortolkningsmetode? ..	94
3.1.2	Metodisk erkjennelse og nærmere om spesielt aktuelle kilder	96
3.1.3	Om fremskaffelsen av kildematerialet og mine henvisninger til det	103
3.2	Omgjøringsreglenes fragmentariske karakter	104
3.2.1	Både alminnelig og spesielt	104
3.2.2	Både lovfestet og ulovfestet	106
3.2.3	Både tilgjengelig og utilgjengelig	107
3.3	Noen særskilte metodespørsmål	108
3.3.1	Domstolskontrollens betydning for argumentasjonsbruken	108
3.3.2	Sivilombudsmannskontrollens betydning for argumentasjonsbruken	111

3.3.3	Forvaltningskontrollens betydning for argumentasjonsbruken	113
3.4	Sammenfatning	117

DEL II

Omgjøringsgrunnene

Kapittel 4	Introduksjon	123
4.1	En oversikt over emnene i del II	123
4.2	Underliggende hensyn	125
4.2.1	En presentasjon av de underliggende hensynene	125
4.2.2	Nærmere om styringshensynet	127
4.2.3	Nærmere om beskyttelseshensynet	128
4.3	Innledende om grunnbetingelsene	130
4.3.1	Omgjøringsgrunnene i forvaltningsloven	130
4.3.2	Omgjøringsgrunnene i særlovgivningen	142
4.3.3	Omgjøringsgrunnene i ulovfestet rett	145
4.4	Et resystematiseringsgrep: Opprinnelige og etterfølgende omgjøringsgrunner	148
4.5	Nærmere om kvalifikasjonskravet og lemping av det	151
Kapittel 5	Opprinnelige omgjøringsgrunner	160
5.1	Innledende betraktninger	160
5.2	Manglende kompetansegrunnlag	162
5.2.1	Rettslig utgangspunkt	162
5.2.2	Aktuelle hjemmelsgrunnlag for tyngende og begunstigende avgjørelser	166
5.2.3	Aktuelle hjemmelsgrunnlag for inngripende avgjørelser: Kravet til hjemmel i formell lovgivning (lovkravet)	169
5.2.4	Fra et formelt forankringskrav til et tilgjengelighets- og forutberegnelighetskrav? Nærmere om hjemmelskravet i Den europeiske menneskerettskonvensjon	175
5.2.5	Særlig om kvalifikasjonskravet	178
5.3	Mangler ved lovtolkningen	178
5.3.1	Innledning	178
5.3.2	Hvilke krav kan stilles til forvaltningens lovtolkende virksomhet?	181
5.3.3	Nærmere om kvalifikasjonskravet og hvorfor enkelte rettskilder må regnes som tvungne	184
5.3.4	Lovens ordlyd	188
5.3.5	Utfyllende forskriftsverk	190
5.3.6	Avgjørelser fra Høyesterett	192

5.3.7	Sedvanebasert myndighetspraksis	193
5.3.8	Internasjonalt rettskildemateriale	194
5.4	Mangler ved subsumpsjonen	195
5.4.1	Innledning	195
5.4.2	Forvaltningens subsumpsjonsplikt	196
5.4.3	Saklighetskravet og den innbyrdes avveiningen av saklige hensyn	200
5.4.4	Særlig om kvalifikasjonskravet	207
5.5	Uriktige faktiske forhold	208
5.5.1	Innledning	208
5.5.2	Forvaltningen har lagt til grunn feil beviskrav ved vurderingen av det foreliggende bevismaterialet	212
5.5.3	Etterfølgende bevismateriale medfører at beviskravet (ikke lenger) er oppfylt	218
5.5.3.1	Innledning	218
5.5.3.2	Partens bevisføringsansvar	221
5.5.3.3	Synbarhetskravet	227
5.5.4	Særlig om kvalifikasjonskravet	231
5.6	Saksbehandlingsfeil og andre feil ved avgjørelsens tilblivelse	232
5.6.1	Innledning	232
5.6.2	Saksbehandlingsregler av særlig betydning for faktabedømmelsen	235
5.6.2.1	Innledning	235
5.6.2.2	Brudd på utredningsplikten	236
5.6.2.3	Prinsippet om fri bevisførsel og tilhørende unntak	241
5.6.2.4	Prinsippet om fri bevisvurdering	245
5.6.3	Saksbehandlingsregler av særlig betydning for subsumpsjonen	247
5.6.4	Skjerpede saksbehandlingskrav etter EMK art. 6 nr. 1 ..	250
5.6.5	Særlig om kvalifikasjonskravet	259
5.7	Avgjørelsen har blitt truffet av feil forvaltningsorgan	265
5.7.1	Innledning	265
5.7.2	Hvilke organer vil regnes som rett vedtaksmyndighet? ..	266
5.7.3	Avgjørelser truffet på grunnlag av delegert kompetanse	270
5.7.4	Særlig om kvalifikasjonskravet	274
5.8	Overordnede krav til avgjørelsens innhold	275
5.8.1	Innledning	275
5.8.2	Likhetsprinsippet og forbudet mot usaklig forskjellsbehandling	278
5.8.3	Forholdsmessighetsprinsippet	282
5.8.3.1	Innledning	282

5.8.3.2	Kort om forholdsmessighetsprinsippet i norsk rett	284
5.8.3.3	Nærmere om egnethetskravet, nødvendighetskravet og forholdsmessighetsavveiningen	289
5.8.4	Retten til en kvalitativ minstestandard	294
5.8.5	Forbudet mot urimelige avgjørelser	297
5.8.6	Forbudet mot tilbakevirkende enkeltvedtak	299
5.8.7	Brudd på internasjonale konvensjoner og avtaler som Norge er bundet av	303
Kapittel 6	Etterfølgende omgjøringsgrunner	306
6.1	Innledende betraktninger	306
6.2	Etterfølgende rettslige forhold	307
6.2.1	Innledning	307
6.2.2	Ny lov- og forskriftsregulering som endrer rettsregelen som enkeltvedtaket er truffet i medhold av	308
6.2.3	Nye rettskilder	314
6.2.4	Særlig om kvalifikasjonskravet	315
6.3	Etterfølgende faktiske forhold	315
6.3.1	Innledning	315
6.3.2	Særlig om risikobetraktninger	317
6.3.3	Rettsregelens vilkår er ikke lenger oppfylt	318
6.3.4	Brudd på krav i andre lover eller forskrifter	320
6.3.5	Brudd på vilkår i avgjørelsen, bortfall av andre rettighetsposisjoner og partens passivitet	322
6.3.6	Særlig om kvalifikasjonskravet	324
6.4	Nye skjønnsavveininger	326
6.4.1	Innledning	326
6.4.2	Omgjøringen er nøytral eller i favør av dem vedtaket retter seg mot og direkte tilgodeser	330
6.4.3	Omgjøring i favør av andre private interesser	332
6.4.4	Omgjøring i favør av offentlige interesser	333
6.4.5	Særlig om kvalifikasjonskravet	336

DEL III

Omgjøringsvedtaket

Kapittel 7	Introduksjon	343
7.1	En oversikt over emnene i del III	343
7.2	Kort om saksbehandlingskravene som gjelder for omgjøringsvedtak	345

7.2.1	Innledning	345
7.2.2	Krav til omgjøringsvedtakets utforming	348
7.2.3	Spesielt om omgjøring av omgjøringsvedtak	349
7.3	Plikt til å treffe et endrende vedtak?	350
7.3.1	Innledning	350
7.3.2	Omgjøringsplikt til partens gunst der forvaltningen er kjent med feilen?	352
7.3.3	Omgjøringsplikt etter en helhetsvurdering?	355
7.3.4	Alminnelig utgangspunkt: Forvaltningens omgjøringsfrihet	356
Kapittel 8 De forskjellige utfallsmulighetene der en sak vurderes på ny		357
8.1	Innledende betraktninger	357
8.2	Nytt realitetsvedtak eller en hjemvising av saken?	358
8.2.1	Innledning	358
8.2.2	Relevante momenter i vurderingen av om en sak skal hjemvises	360
8.2.3	Førsteinstansens fornyede behandling av en hjemvist sak	363
8.3	Realitetsvedtakets innhold	364
8.3.1	Innledning	364
8.3.2	Stadfestende avgjørelser	366
8.3.3	Omgjøringsvedtak	367
Kapittel 9 Relevante momenter for realitetsvedtakets innhold		369
9.1	Innledende om realitetsvedtakets innhold	369
9.2	Tidsmomentet	371
9.3	Skyldmomentet	372
9.4	Innrettelseshensynet	374
9.5	Feilens art	375
9.6	Avgjørelsens karakter	377
9.7	Forvaltningens og den privates tilbakebetalings- eller erstatningsansvar	377
9.7.1	Innledning	377
9.7.2	Forvaltningens og den privates tilbakebetalingsansvar	379
9.7.3	Forvaltningens erstatningsansvar	383
Kapittel 10 Absolutte skranker for omgjøringsvedtakets innhold		386
10.1	Innledende om absolutte skranker for omgjøringsvedtakets innhold	386
10.2	Absolutte skranker for opphevelse	387
10.2.1	Retten til en kvalitativ minstestandard	387
10.2.2	Velervervede rettigheter	388

10.3 Absolutte skranker for endring	391
10.4 Særlig om tilbakevirkende omgjøringsvedtak	393

DEL IV

Avsluttende betraktninger

Kapittel 11 Omgjøringsgrunnene i hovedtrekk	399
11.1 Omgjøringsgrunnene <i>de lege lata</i> og <i>de sententia ferenda</i>	399
11.2 Kvalifikasjonskravet med tilhørende unntak	400
11.3 Noen ord om forsøkets vellykkethet	400
Kapittel 12 Rettspolitiske vurderinger	402
12.1 Omgjøringsreglens funksjon vurdert mot dagens situasjon	402
12.1.1 Omgjøringsreglens virkeområde	402
12.1.2 Realiseringen av beskyttelses- og styringshensynet	404
12.1.3 Forvaltningens revurderingsplikt, omgjøringsplikt og skjønnskompetanse	405
12.2 Analogibetraktninger og komparative perspektiver	408
12.2.1 De mest nærliggende inspirasjonskildene	408
12.2.2 Prosessrettslig ekskurs	409
12.2.3 Nordisk utsyn	415
12.3 Den juridiske metodelæren er ingen verditeori	419
12.3.1 Mitt verdistandpunkt	419
12.3.2 Den tyngste utrustning er ikke alltid den beste (men den hjelper)	420
12.3.3 Den mektige mannens vern mot det maktesløse byråkrati?	422
Kapittel 13 Fremtidsprofetier	425
13.1 Noen utviklingslinjer	425
13.2 Ny forvaltningslov	429
13.2.1 Innledning	429
13.2.2 Omgjøring av «ugyldige» enkeltvedtak	431
13.2.3 Anneninstansens revurderings- og omgjøringsadgang ...	434
13.2.4 Saksbehandlingsregler utenfor klagesak og forvaltningens omgjøringsplikt	437
13.3 En mer detaljregulert omgjøringsadgang?	438
Kilderegister	443
Stikkordregister	508